

ralmas habozástól megundorodott — és ebben igaza volt!

Miközben ezek a gondolatok sebesre tápták a lelket, egy szolga jött be a szobába és Amuljót, egyik ifjú hívdiket, jelentette. Legszívesebben nem fogadtam volna, ámde, mielőtt erre elhatároztam magamat, Amulja már be is lépett. Megindult a beszélgetés, mindenféle hírekről, melyek a külföldről érkeztek be, embereinknek a külföldi árukat folytatott küldelméről. A levegő csakhamar megtelt a mámorító páráktól. Az volt az érzésem, mintha álomból ébredtem volna. Felugrottam, tele harci késséggel. — Bando Mataram!

Sok újság volt. A kereskedők többsége — akik Haris Kundu börtönből kerültek ki — átpartolt hozzánk. Nihil alkalmazottainak javarésze is titkon a mi oldalunkra szegődött és a mi érdekeink szerint irányította a kereskedéseit. A marvaribeli kereskedők pénzbragot kínáltak, ha megengedjük, hogy készleteiket idejekorán biztonságba helyezhetik. Mindössze néhány mohamedán kereskedő nyakaskodott még.

Valamelyikük néhány német vállalkodót vásárolt a családjának. Ezeket, utközből, elvették tőle és egy ifjú falusi hívdiket elégették őket. Ez a dolog kellemetlenségekre adott alkalmat. Hajlandónak nyilatkoztunk, hogy, kárpótásul indiai gyapjubarut vásároljunk a kereskedőnek. Ámde, hol lehetett olcsó indiai gyapjubarut beszerezni? Csak nem adhatunk neki az olcsó gyári áruért kasmír-szálakat cserébe! A kereskedő panaszt emelt Nihilnél, aki azt tanácsolta, hogy forduljon a bírósághoz. Nihil emberei persze gondolkodtak róla, hogy a dolog ne kerüljön közsárra, ami annál könnyebben ment, mert az ügyvéd is hívdik volt.

A dolog ugyanis így állt: ha az elégetett külföldi árukat minden alkalommal indiaival kárpótoljuk, s hozzá még a perek költségét is viselünk, akkor — honnan vegyük ehhez a pénzt? És ami még a legutóbbi a dologban: a külföldi áru elpusztítása csak növeli a szükségletet, az idegeneknek tehát csak előnyt jelent. Ugy járnak ezzel, mint az a szerencsétlen kereskedő, akinek a nábob ezer darabra zúzta a kristálygyertyatartóját, csak azért, mert a szétzúrt üveg csirrenése mulatságára volt.

Más kérdés, hogy, az olcsó színes indiai gyapjubarut hiányára való tekintettel, szigorúan végrehajthatjuk-e a külföldi áruak és merinó-készítmények bojkottálását, vagy tegyük-e kivételt.

Tudod mit — mondtam végre is az első pontot illetően — a jövőben semmi esetre sem tehetjük meg, hogy az elkobzott külföldi szövetekért indiai adjunk ajándékul. Őket érje a büntetés, ne minket. Ha beperelnék bennünket, akkor ezt azzal toroljuk meg, hogy a rakományt felegetjük! — Miért íjedsz meg, Amulja? Nem az csábít erre, hogy a tüzijáték pompájában gyönyörködjem. Ne feledd el: háborút viselünk. Ha félsz attól, hogy másoknak szenvedést okozz, akkor menj és keress a szerelemben örömet; akkor a mi harcunkban nincs rád szükségünk!

A második kérdésben olyképp döntöttem, hogy a külföldi áru vétela minden körülmények közt tilva marad a tekintetben

semmiféle engedelménybe sem mehetünk bele. A régi jó időkben, amikor a tarkaszin külföldi árukat még nem ismerték mifelénk, az emberek egészen jól megvoltak egyszerű pamutkendőkkel. Szokjanak ehhez újra hozzá. Nem festenek talán majd oly pompásan, de manapság nem olyan idők járnak, hogy külsőségekkel törődjünk.

A hajósnap jórészt sikerült megnyernünk ahhoz, hogy a külföldi áru szállítását megtagadják. Csak Mirdzsán, a főrevisz, akaratkodott még.

— Nem az volna a legegyszerűbb, ha a Mirdzsán hajóját elsüllyesztenék? — kérdeztem egyik itteni felügyelőmet.

— Mi sem könnyebb ennél — felelte. — De mi lesz, ha felelősségre vonnak bennünket?

— Ugyan ki nyúl olyan balkezesen a dolghoz, hogy felelősségre vonhassák? No de: ha erre kerülne a sor, én majd vállalom az ügyet.

Mirdzsán hajója, miután rakományát átvitte a placet, most a kikötőben horgonyzott. A kis hajón egy lélek sem volt, mert a főrakományos mulatságra hívta össze az egész személyzetet. Amikor besétáltak, a hajót, melyet előbb megraktak mindenféle értéktelen teherrel, megfúrták és vizre bocsátották. Künn, a vízen, süllyedt el.

Mirdzsán megértette, mi történt. Sirva jött hozzám és becsúszott könnyörgött.

— Hibáztam, uram — mondta.

— Hogy? Lehetséges, hogy ezt most így hirtelen megvallodd? — kérdeztem gúnyosan.

Mirdzsán nem adott nyílt választ.

— A hajócska 2000 rupiát ért meg — mondta. — En most belátom a vétkemet s ha most, az egyszer, bocsánatot kapok, soha többé... — s ezzel a lábához borult.

Tíz nap múlva följön el hozzám, feletem neki. Ha csak most, mindjárt megkapnánk a 2000 rupiát, testestől-lekettől hívdik lenne. És épp ő az az ember, aki az ügynek óriási szolgálatokat tehetne, ha megnyerjük őt. Soha nem jutunk igazán előbbre, ha nincs meg hozzá a kezünkben a szükséges anyagi eszköz.

Amint este Bimala megjelent a lakáson, rögtön felszólítottam:

— Király! Minden készen áll, vár a diadal, de pénzre van szükség.

— Pénzre? Mennyi kellene?

— Nem nagyon sokra. De akármilyen: okvetlen kell.

— Dehát mennyi?

— Pillanatnyilag elegendő volna 30.000 rupee.

Bimala, a pénzösszeg hallatára, meghök-kent, de igyekezett ezt leplezni előttem. Hogyan alázódjak meg még egyszer?

— Király! — mondtam, — csak Ön, egyedül Ön teheti a lehetetlent lehetővé. Ezt már eddig meg is tette. Ő, ha megmutathatná Önnek egész nagyságát, amit már teljesített, akkor tudná ezt. Most azonban másként van szó. Most pénz kell.

— Meglesz — felelte Bimala.

Láttam, az az ötletem támadt, hogy eladja az ékszereit. Ezért ezt mondtam:

— Az ékszereknek tartalékban kell maradniuk. Sohsem tudható, mikor lesz rájuk szükség.

Ez, mert Bimala néma döbbenettel meredt rám, így folytattam:

— A pénznek az Ön férje pénztárából kell kikerülnie.

Bimala még jobban megrémült. Hosszu szünet után megszólalt:

— De hogyan juthatok hozzá az 5 pénzhez?

— Nem éppen úgy az Ön is az a pénz, akár az övé.

— Ó, nem! — felelte Bimala, büszkeségében újra megbántottan.

— Nos, — kiáltottam, — akkor hát az övé sem, hanem a házjáé, melytől a szükség idején elvonta azt!

— De hogyan szerezzem meg a pénzt? — kérdezte meggyeszer Bimala.

— Meg kell szereznie és meg is fogja szerezni. Hogyan lát hozzá, ezt Ön tudja a legjobban. Meg kell szereznie: az Istenő száma, akit ez joggal megillet. Bando Mataram! Ez az a varázsszó, mely megnyitja majd a nehéz vasból kovásolt pénzeszekrények ajtaját, mely áttöri páncélkamrájának falait és megszégyeníti a szívet mindaszonkák, akik, kötelességüket mulasztván, nem követik a hívó szót. Kiáltás: Bando Mataram, Méhek király! — Bando Mataram!

hozta a classcumból.) Homeros drága illatát érzem a „Napfényből szőttnek neked koszorút” kezdettől dal körül és mintha a Lesbia verébét sirató római Catullus szavát hallanám az alábbi kis versben:

Mondják, hogy szép, és én semmit sem mondok, mondják, hogy édes bronzbaja a hajnal, hogy csillagokat hordoz nagy szemében s hogy büszke és dacos és rá se nézne oly csunya, fekete lura, mint én. O csak kacag minderre, és irigyen lesik ajkát és álla furcsa ívét és nem tudják, hogy tegnap engem csókolt és, hogyha hallgat, nem tudják, hogy ő most arra gondol, hogy tegnap hullt a harmat s rák hullt a harmat: ő red meg én rám, s hogy tegnap — látva boldog heverésünk — még a rigók is mind megrészegültek s közel röpülve a májusi lomb közt eszevesztett szerelmi dalba kezdtek.

Nem lehet teljesen megmagyarázni, mivel hat voltaképp oly mélyen és a lázról — és sőt lelkilek számára bizonyára — semmitmondó dal, mivel van benne több, mint ami benne van. Talán azzal, hogy, anélkül, hogy tudatosá válnék ez bennünk, egy ember, sőt egy egész ember-világ, egy idylli ember-világ rajza dereng fel a háttérben... Hiába, ilyen nem tud csinálni az értelem; csak a „föld, erdő, isten”.

Az egészesség, a test, az öröm szépségét éneklő a pantheisztikus idyllékben. Az előző nemzedék még a szenvedésben kéjelgett, a „halál rokona” volt; mi már szilárd talajt keresünk belvetsni horgonyunkat. És sokan tapogatóznak a rothadt civilizációból a természet barbár egészége után, mint Szabó Lőrinc. De persze ez a modern egészesség nem készen adott, hanem megteremtendő egészesség, ideál, menekülés. A modern lírának állandó tárgya a természet; de nem festői leírások formájában, mint régebben, hanem a pantheisztikus együttélés, egyválás kifejezéséppen. De nem tudok a magyar lírában verseket, amelyekben a természettel való akkora egységnek oly élő és meggyőző képe, hangja volna, mint Szabó Lőrincé. („Elször fecskék...” A hindu költészet végtelen gyengédségére emlékeztet az az egyszerű bensőség, ahogy Szabó állatokra gondol:

„Óvatos morajjal tapogatózott lefelé a víz s a pontyok aludtak a tavakban”.

vagy

„Szokatlanul nyugalmas most a reggel; az uton csak vigyázva járhatunk, mert a bajnoki csó arany csigákat vert le a fákról.”

A modern magyar líra java természetéhez tartozik ez a kis könyv, melynek sikerült darabjaiban (van néhány kevésbé sikerült is) az életérzés legmélyéről bugyogó desztillált tisztaságu költészet beszél. S valami, amit ma nagyon ritkán találunk: harmónia, a megtalált ritmika. Igaz: hogy az a tö, amelynek képét idézi bennünk Szabó Lőrinc költészete, kisterjedelmű. Egészen tiszta hangja csak az idyll merengő nyugalomára van Szabónak s ez a hangja máris tökéletes. Fejlődést tehát valószínűleg nemigen várhatunk onnét az állítólag nagyon fiatal költőnél. Kiskorútlán! De lesz a költészete, de kerek, tiszta és mély. KOMLOS ALADAR

Polgárkötelességet feledve, magát bűnnel

Bűnnel, mely pártját csak abban találja, Mit a parlamentben elkövetnek untalan. De a kettő közt mi a különbség mégis? A nagyrangú gonosz tudja jól a módját. A törvény réséin hogyan csusszanjon átál. A munkás az csupán, ki vétéért lakol, Melybe az éhség, éhség kergette bele. Munkabélyeg gépek orozták el, Gépek kapták ki szájából az ételt, Szívában feltűzött a lázadás: Természet parancsa, minden ember éljen! Természet ellen van, hogy aranyon bízzék legyik,

Mig éhség korantja a másoknak gyomrát!

A munkás, a munkás kész volt

Turni a műveletlen földet,

Am nem volt övé a kapa, az ázó!

Koldus! hát. Akadt-e férfi Albionban,

Ki felállt s szólt: Inség megengedjék!

Vak szenvedélyek örvényébe kétségbeesés

lökte őket.

Önök, lordjaim, ez embereket csécseléknek

mondják,

S fennen kiáltják: a szörnynek száz feje

levágandó,

A vezetőket fel, az akasztófára!

Hol elnézés enyhe kelleve, vért illeg az

állam.

Legostobább eszköz mindig, mindig a kard

volt!

Vegyük csak, lordjaim, szemügyre a mobot.

A csécselék az, mely mezőtükhöz isszad,

A csécselék az, mely konyhákot kiszolgálja,

A csécselék, mely hajlított s hadseregnek

katonája,

Ó az erős kéz, mely rendbe fogja őket,

Hogy helyüket megállják ezer ellenséggel

S amely majd Önök ellen fordul,

Ha kétségbeesés reszkécsájába hajszolják

lököt!

Nem tapad elég vér a törvények betűjén?

Addig ontassék szünetlen a vér,

Mig az égé kiált s ellene tesz hitet?

Ehség, kétségbeesés ellen balál az orvosság?

Tegyük fel, hogy Önök elfogadják

A halálbüntetést. Nézzék csak azt az

embert,

Kit ez a bill bíróság kezére juttat.

Ehség elcsigázta, kétségbeeséstől fiasút,

Teher neki az élet — mely Önök szerint

(Kevesebbet ér,

Mint egy harisnyaszővőgép. Nézzék ez

embert!

Eltérve asszonyától, eltérve gyermekektől,

Kiknek kenyeret adni nem tudott (he

dörömet adta volna),

Törvény előtt ül most — ki hoz rá

halálítéletet?

Tizenkét derék ember?... Soha!

Esküdtként tizenkét hentes állítanak oda

S a törvényszék elnökevé hóbort, lordjaim!

(A lordok közt gúnyos nevetés.)

Lordkancellár: Castlereagh lordot illeti

a szó.

Lord Castlereagh: E tisztelőreméltó

gentleman beszédét

Hallották, lord urak.

Költő beszéde az, nem államférfé.

Poéták dráma s verinához értenek,

Am a politika ridég mesteréje.

Cécseléknek pártját fogni lehet szép

Költői hóbort. Az államférfi egyetlen elve:

(gazdaság,

A szegénység istenrendelte, örök törvény.

Számalomnak parlamentben nincs helye.

Malthus, a pap, kimutatta, hogy Angliának

Százezernyi az emberfölöslege. A természet

E százezrek táplálását megtagadja.

(Iszonyatokat látunk...

Isten fegyverei ezek, melyek térdhajlást

S néma alázatot parancsolnak.

Háboruk, inség, bűnök minden esztendőn

Sort vágunk a népességföldeslegben.

Harcoszáljunk a természetet iteni

törvényével?

Erkölos elleni cselekvés volna ez!

Jimmy: Tudod, miért nőtt ott az a fa,

miért hajt levelet és miért lesz őszidőn kopár

s és fonnyatag? Kérded, minak mi a célja?

Értelmet kutatasz?... En vagyok... te

vagy... mi vagyunk... ez, öreg, ez a vég-

só, gazdag látvány... Az értelmet, azt az

ember adja meg az életnek.

Az öreg Reaper: Hisszel isten bírodalmá-

ban?... a béke országában?

Jimmy: Ugy barcolok, mintha hinnék

benne.

Az öreg Reaper: Mondó, hol találom az

íjesztusát bocsúlóm, igen tisztelt lord ur.

Államférfi lévén, hüvösen ezt kell felelnem:

Minél sürűbben tizedeli a halál a

(gyermeksereget,

A jövő nemzedék boldogsága annál

[nagyobb,

Tulságosan sok itt az ember, mélyen tisztelt

költő.

A legszibbólkakadabb érzés

Sem ingathatja meg a szikla-tételt.

(A többi lordhoz fordulva)

Mindenekelőtt arra kérem a tisztet lordokat,

Gondolják meg: a bírodalom java

Forog kockán! Kérem ellenes